

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYÜLÉSI BIZTOSA
1051 Budapest, Nádor u. 22.
1387 Budapest, Pf. 40. Telefon: 475-7100 Fax: 269-1615

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYÜLÉSI BIZTOSÁNAK JOGSZABÁLYHOZ FÜZÖTT VÉLEMÉNYE

Ügyszám: JNO-4891/2009

Tárgy: T/10867., illetve T/11028. számú törvényjavaslat A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény módosításáról

I. A panasz

1. A Védegylet 2009. október 21.-én panasszal fordult a Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosához (a továbbiakban: Biztos), mert úgy látja, hogy a Magyar Köztársaság Országgyűlése és Kormánya nem teszi meg a szükséges intézkedéseket a Tisza-völgy árvízi biztonságát, a térségben élők megélhetését, és az Alföld elsivatagosodásának megállítását egyszerre szolgáló komplex tájhasználat-váltás megvalósítása érdekében.
2. Panaszos arra kéri a Biztost, hogy tegyen lépéseket annak érdekében, hogy „A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekűségéről és megvalósításáról” szóló 2004. évi LXVII. törvény módosításáról szóló törvényjavaslatot (T/10867. szám) a tervezett tartalommal az Országgyűlés ne fogadja el, hiszen az a vésztározók területének korlátlan intenzív mezőgazdasági hasznosítása támogatásával a fenntarthatóság szempontjainak maradékát is kihúzná a Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése nevű programból, ráadásul ellentétes a Víz Keretirányelv vizeink jó (minőségi és mennyiségi, illetve ökológiai) állapotát előíró rendelkezésével.
3. Ehelyett – megítélésük szerint – a jövő nemzedékek érdeke azt kívánja, hogy a Tisza-völgyben egy összehangolt tájhasználat-váltási program induljon meg, a „Vásárhelyi Terv Továbbfejlesztése” nevű program elvi megalapozásául szolgáló elgondolás mentén.

II. A hatáskör megalapozása

4. A Biztos eljárásának alapja az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény (a továbbiakban: Obtv.) 27/B § (1) bekezdése, mely szerint „A jövő nemzedékek országgyűlési biztosja figyelemmel kíséri, értékeli és ellenőrzi azon jogszabályi rendelkezések érvényesülését, amelyek biztosítják a környezet és a természet (a továbbiakban együtt: környezet) állapotának fenntarthatóságát és javítását. Feladata a

mindezekkel kapcsolatban tudomására jutott visszasságok kivizsgálása vagy kivizsgáltatása, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedések kezdeményezése.”; továbbá a (3) bekezdés e) pontja, mely szerint „véleményezi a feladatkörével összefüggő jogszabályok, illetve más kormányzati előterjesztések tervezeteit, feladatkörében jogalkotásra tehet javaslatot”.

5. A panasz a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény módosításáról szóló T/10867. számú törvényjavaslatra vonatkozik.
6. A panaszos által kifogásolt T/10867. sz. törvényjavaslatot az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottsága 2009. október 20-adi ülésén egyhangú szavazással általános vitára ajánlotta.
7. Az előterjesztők a törvényjavaslatot visszavonták és apróbb módosításokkal, átdolgozva T/11028. számon újra benyújtották. A Biztos a továbbiakban ezért a T/11028. sz. törvényjavaslatot vizsgálja.
8. A módosítani szándékozott 2004. évi LXVII. törvény (a továbbiakban: VTT-törvény) preambuluma szerint „A Tisza-völgy árvízi biztonságának a mentesített árterek részleges reaktiválására alapozott növelése, valamint a hátrányos helyzetű térség megtartóképeségének, lakossága, illetve települései életkörülményeinek a közösségi politikákkal összhangban történő javítása, a veszélyeztetettségnek megfelelő területhasználatra és tájgazdálkodásra alapozott, a fenntartható regionális fejlesztésre irányuló célkitűzéseinek megvalósítása, az árvízi biztonság és az árvizekkel való gazdálkodás feltételei megteremtése, a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése érdekében” született. A VTT tájgazdálkodást is előírta egyes érintett területeken, melyek a környezet- és természetvédelem céljait is érintik.
9. A panaszos által kifogásolt T/10867. sz. (illetve az átdolgozott T/11028. sz.) törvényjavaslat a VTT-törvény 7. § (1) bekezdése szerinti földhasználati korlátozásainak feloldását is tartalmazza, melyeknek jelentős környezet- és természetvédelmi hatásai várhatók.
10. A Biztos hatásköre a panasz kivizsgálására a fentiek alapján megalapozott.

III. A tényállás

A/. A VTT komplex koncepciója: árvízvédelem és tájhasználat váltás

11. A Vásárhelyi-terv továbbfejlesztésének (VTT) koncepciója az 1998-2001. közötti négy rendkívüli árvíz hatására született meg. Maga az eredeti, pusztán árvízvédelmi célokat és feladatokat kitűző szakmai javaslat később kiegészült természetvédelmi, tájhasználati, infrastruktúrafejlesztési célokkal is.
12. A 2004-ben elfogadott VTT-törvény preambulumaéhoz fűzött indokolás szerint „A sorozatos árvizek tapasztalatainak kiértékelése nyilvánvalóvá tette, hogy az árvizek elleni

védelemnek kizárólag a töltések magasítására és erősítésére szorítókozó megoldása nem járható út. [...] Magyarországon először kerül sor olyan program megvalósítására, amely a mentesített árterek részbeni - szabályozott vízkivezetéssel történő - reaktiválását is célul tűzi ki. [...] Az érintett Tisza-völgyi, nagyjából agrártérség fejlődésének nincsen valódi esélye táj- és vízhasználat-váltás nélkül. [...] A program két egymástól elválaszthatatlan és egyaránt hangsúlyos feladatcsoportra, az infrastrukturális és a tájgazdálkodási feladatokra koncentrál [...]"

13. A VTT-törvény 2. §-a ennek megfelelően előírja a Tisza-völgy árvízvédelmi műveinek előírás szerinti kiépítését, árvízi tározók építését, a monitoring rendszer és előrejelzés fejlesztését, valamint az árvízi tározók vízállásirányítóinak megvalósításával összehangolt ütemezésben a kapcsolódó infrastrukturális fejlesztéseket a tájhasználatváltással együtt.

B/. A VTT-törvény módosításai a finanszírozás problémái miatt

14. A Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény, valamint a vízgazdálkodásról szóló 1995. évi LVII. törvény módosításáról szóló 2007. évi CXLIX. törvény jelentős változtatásokat hozott a VTT-törvénybe.

15. A VTT-törvény 2. § (3) bekezdéséhez fűzött indoklás ennek okait is bemutatja. A legfontosabb okok közül néhány: „A kormány a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) árvízvédelmi fejlesztéseinek megvalósításáról és a további feladatokról szóló 1003/2007. (I. 24.) Korm. határozatában felvállalta a Tisza-völgy árvízvédelmi biztonságának megteremtéséhez szükséges fejlesztések 25 éven belüli megvalósítását. A 2006. évi árvíz tapasztalatai, valamint a finanszírozási feltételek 2007-től való megváltozása szükségessé teszi a 2004. évi LXVII. törvény módosítását. A Vásárhelyi-terv program törvényi ütemezését is fel kell oldani és az új koncepció szerinti, teljes program megvalósítását az EU pénzügyi ciklusaihoz kell igazítani.”

16. A 2007-es törvénymódosítás elismeri, hogy az árvízi kockázat nem csökkent, ugyanakkor a VTT korábban tervezett ütemezését feloldja (azaz lelassítja a programot). Az egyes feladatok megvalósítására hosszabb határidőt szab, egyben törvényben rögzíti, hogy a központi költségvetés a már megkezdett beruházások befejezéséhez, valamint az EU-s finanszírozású projektek lezárásához elengedhetetlenül szükséges hazai társfinanszírozásnál többet nem fordít a VTT-re.

17. A 2007-ben módosított VTT-törvény indoklása szerint „[...]a VTT-törvény elfogadása óta] időközben bekövetkezett költségvetési megszorítások hatására tervezett fejlesztések gyakorlatilag leálltak, megvalósítását célzó költségvetési források egyértelmű rögzítése biztosítéka a program tervezett végrehajtásának, melyet szintén tartalmaz a törvény.”

18. Ugyanez a törvény a 3. §-ban kimondja, hogy „A VTT pénzügyi forrásai a nemzeti fejlesztési terv operatív programjai és a nemzeti vidékfejlesztési stratégiai tervet megvalósító nemzeti vidékfejlesztési program keretében az Európai Unió támogatási

alapjából pályázati úton elnyerhető pénzeszközök, valamint az európai uniós támogatások hazai társfinanszírozási kerete, továbbá a már megkezdett beruházások esetében a költségvetési támogatás, melynek biztosításáról - a központi költségvetésből - a Kormány gondoskodik.”

C/. Lelassult megvalósítás

19. Elsősorban a költségvetési finanszírozás hiánya miatt nem teljesült a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló programról (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) szóló 1107/2003. (XI. 5.) Korm. határozat ütemterve, mely szerint 2007. december 31.-éig meg kellett volna valósulnia a Cigánd-Tiszakarádi, Szamos-Kraszna közti, Nagykunsági, Hanyi-Tiszasülyi, Tiszaroffi árapasztó tározóknak, valamint a Nagykörüi tározó I. ütemének.
20. Ezek közül eddig csak a Cigándi és a Tiszaroffi tározó valósult meg – előbbi 2008 novemberében, utóbbit 2009 júliusában adták át. Az Európai Bizottság jóváhagyta a Hanyi-Tiszasülyi és a Nagykunsági árvízszint csökkentő tározó EU-s társfinanszírozására beadott projekterveket. Előkészítés alatt vannak még a Szamos - Kraszna közti és a Beregi tározó projektek. A 2013-ig elkészülő legszükségesebb hullámtéri beavatkozásokkal és a hat tározóval a Tisza teljes hazai hosszán átlagosan mintegy 50-60 cm-es árvízszint csökkentést lehet majd elérni – a KvVM kommunikációs anyaga szerint¹.
21. A kommunikációs anyagokban 2007 óta ismét a VTT árvízvédelmi, vízvezetési funkciója került előtérbe², míg a tájhasználatváltás olyan lehetőségként szerepel, mely megvalósítható, ha van rá helyi igény. A KvVM-nek a tiszaroffi tározó átadása kapcsán kiadott, 2009. július 9.-ei közleménye szerint: „A tározó nem csupán az árvízi biztonságot növeli. Amennyiben a helyi gazdálkodók a tározó területén tájgazdálkodást szeretnének folytatni, augusztustól pályázhatnak az ezt megalapozó vízi infrastruktúra kiépítéséhez szükséges uniós forrásokra.”
22. Szabó Imre, környezetvédelmi és vízügyi miniszter viszont arról beszélt 2009. október 16.-án egy konferencián, hogy „a gyakorlatilag megszűnt Vásárhelyi-terv helyett szükség van az egész Alföldre kiterjedő új vízgazdálkodási programra”.³

IV. Jogi elemzés

¹ Szabó Imre átadta a Tiszaroffi árapasztó tározót – Elkészült a Vásárhelyi-terv második tározója. KvVM közlemény, 2009. július 9.

² Néhány példa: a) Átadták a tiszaroffi tározó árvízvédelmi fővonalát. MTI, 2007. augusztus 30. b) Ősszel átadják a cigánd-tiszakarádi víztározót. KvVM - MTI, 2008. augusztus 18. c) Elkészült a Vásárhelyi-terv első tározója. KvVM sajtóanyag, 2008. november 14. d) A VTT-t hirdető „Lesz hol levezetni” utcai poszterkampány 2008-ban. e) Szabó Imre átadta a Tiszaroffi árapasztó tározót – Elkészült a Vásárhelyi-terv második tározója. 2009. július 9. f) Megkezdődik a Vásárhelyi-terv két újabb tározójának építése. KvVM közlemény, 2009. szeptember 29.

³ Szabó Imre: előremutató zöldpolitikával készülünk az EU-elnökségre. MTI, 2009. október 16.

23. A vizsgálat tárgyát képező T/11028. sz. törvényjavaslat a fentiekben hivatkozott folyamatok által okozott problémák egy részének megoldását célozza az Általános, illetve a Részletes indokolás szerint.
24. Az alábbiakban csak a módosító törvényjavaslat azon szakaszaira teszünk észrevételt, melyek a Biztos hatásköre alapján kifogásolhatók. Ezek a következők:

1. észrevétel:

A T/11028. sz. törvényjavaslat szerint:

5. §

A törvény 4. §-ának „árvízi tározók és a nagyvízi mederben történő” szövegrész helyébe „árvízvédelmi célú”, a 8. § (3) bekezdésének „földhasználati” szövegrésze helyébe „7. § szerinti”, a 9. § (2) bekezdésének a „nyilvántartott” szövegrésze helyébe az „ingatlan-nyilvántartás szerinti”, a „6000” szövegrésze helyébe a „8000” szövegrész lép.

25. A T/11028. sz. törvényjavaslat elfogadása esetén a VTT-törvény hatályos szövegében a következő módosítás lépne életbe: „4. § A VTT keretében megvalósuló árvízvédelmi célú beavatkozások beruházója a Kormány által rendeletben kijelölt vízügyi igazgatási szerv (a továbbiakban: beruházó), amely szerv a hatósági és az egyéb igazgatási eljárások során jár el.”
26. A környezetvédelmi, természetvédelmi, vízügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 347/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 23. §-a szerint A VTT tv. 4. §-ában foglalt vízügyi igazgatási szervként a VKKI jár el.
27. A T/11028. sz. törvényjavaslatban javasolt módosítás kiemeli az árvízvédelmet a VTT által felvállalt komplex célrendszerből. A törvény a módosítás után csak az árvízvédelem esetében határozná meg a beruházó személyét, míg a kapcsolódó – többek között a tájgazdálkodási – célú beavatkozások tekintetében ismeretlen lenne a megvalósítást felelős beruházó személye.
28. Elviekben ez megnyithatja az utat ahhoz, hogy – a fentiekben idézett KvVM kommunikációs anyagban jelzett iránynak megfelelően – pl. KEOP-pályázat keretében meghirdetett tájgazdálkodási infrastruktúra megvalósításához támogatásra ne csak a Kormány által kijelölt vízügyi igazgatási szerv pályázzon, hanem más szervezetek is, akár helyi gazdálkodók társulásai.
29. A szubszidiaritás jegyében elvileg támogatható a módosítás, ugyanakkor számos gyakorlati tapasztalat óvatosságra int. Fennáll a veszélye annak, hogy az árvízvédelmi, a tájgazdálkodási és a kapcsolódó infrastruktúrafejlesztési feladatok beruházói személyének elválasztásával vagy külön, egymással nem koordinált projektekbe kerülésével a VTT egységes, komplex szemléletű végrehajtásának elve sérül.
30. Ezen elv megtartásáért, a hatékony feladatvégrehajtás érdekében célszerűbb lenne a beruházó kiválasztásának jogát változatlanul a Kormány hatáskörében tartani. Nem célszerű abból kiemelni a VTT által felvállalt célok egyikét, mert ezzel a megvalósítást felelős személye is megfoghatatlanná válik.

31. Felmerül annak a kockázata, hogy az érintett térségekben a gazdálkodók megfelelő informálása, szemléletformálása, illetve anyagi ösztönzése híján (pl. agrár-környezetgazdálkodási támogatások szűkössége miatt) a tájhasználatváltás nem válik a korábban megszokott művelési formák (pl. intenzív szántóművelés) vonzó alternatívájává.
32. Ebben az esetben – vagy megfelelő koordinációs, adminisztrációs háttérrel és tőkeerővel rendelkező pályázó (társulás, szervezet) hiányában – előállhat az a helyzet, hogy az árvízvédelmi célú beavatkozások a Kormány által kijelölt beruházó által megvalósulnak, míg a tájgazdálkodási, kapcsolódó infrastruktúrafejlesztési feladatok elmaradnak.
33. A cigándi tározó ártéri tájgazdálkodási mintaterületének tapasztalata arra utal, hogy a helyi érintettek önszerveződő képessége nem feltétlenül elegendő ekkora nagyságrendű beruházások megvalósításához. A gazdálkodók számára a legtöbb esetben kockázatos a jelenleg folytatott gazdálkodási formát felváltani egy olyanval, melynek hosszú távú gazdasági életképessége nem előrejelezhető egyértelműen.
34. A jelen helyzet ismeretében valószínűtlen, hogy a tájgazdálkodás jövedelmezőségének kockázatai mellé még egy táji léptékű vízgazdálkodási infrastruktúrafejlesztés nagyprojektjét is felvállalná a helyi érintettek társulása.
35. Ezért álláspontunk szerint helyesebb volna, ha a beruházó kijelölésének joga a VTT-vel kapcsolatos összes beavatkozás tekintetében, egységesen a Kormány kezében maradna. Ez egyértelmű jelzés lenne a helyi érintettek felé arról, hogy az állam nem csak az árvízvédelem, de a tájhasználat váltás infrastrukturális alapjait is megteremti.
- 36. Megfontolásra érdemes a VTT-törvény 8. § (3) bekezdés módosítására vonatkozó szövegrész törlése, tekintettel arra, hogy a VTT-törvény 7. §-ának változatlanul hagyását látom indokoltnak.**
- 37. A fentiek értelmében az alábbiaknak megfelelő módosítások átvezetését megfontolásra érdemesnek tartom a törvényjavaslatban:**

5. §

A törvény 4. §-ának „árvízi tározók és a nagyvízi mederben történő” szövegrész helyébe „árvízvédelmi célú”, a 8. § (3) bekezdésének „földhasználati” szövegrésze helyébe „7. § szerinti”, a 9. § (2) bekezdésének a „nyilvántartott” szövegrésze helyébe az „ingatlan-nyilvántartás szerinti”, a „6000” szövegrésze helyébe a „8000” szövegrész lép.

2. Észrevétel:

A T/11028. sz. törvényjavaslat szerint:

6. §

(2) E törvény hatálybalépésével egyidejűleg hatályát veszti a törvény 7. § (1) bekezdése.

A VTT-törvény 7. §-a jelenleg a következőket tartalmazza:

„7. § (1) Az árvízi tározó területén lévő termőföldön:

- a) kémiai talajjavításra, öntözési, meliorációs célú beruházásra,
- b) faiskola létesítésére, vetőmagtermesztésre, szaporítóanyag előállítására,
- c) ültetvények és gyenge víztűrő képességű évelő kultúrák telepítésére,
- d) gyepfeltöresre

állami támogatás nem vehető igénybe, illetőleg a tározó árapasztási célú igénybevétele esetén keletkező kárért kártalanítás nem jár.

(2) Az árvízi tározó területén nem lehet:

- a) építési engedélyköteles tevékenységet folytatni,
- b) a vízügyi hatóság engedélye nélkül a terepviszonyokat megváltoztató feltöltést, mélyítést végezni.”

38. A T/11028. sz. módosító javaslat alapján állami támogatásban részesülhetnének az (1) bekezdésében említett intenzív mezőgazdasági kultúrák és ezzel kapcsolatos beruházások, illetve a tározó árapasztási célú igénybevétele esetén keletkező kár esetén kártalanítás lenne igénybe vehető.

39. Ez a változtatás ellentétes a VTT preambulumban jelzett célokkal és komplex szemlélettel, mely az árvízvédelem, természetvédelem és tájhasználat váltás szempontjait egyaránt felvállalja.

40. Ellentétes továbbá a 2. § (1) c) pontban megfogalmazottakkal, mely szerint „c) az árvíz szabályozott kivezetését és a folyóba történő szükség szerinti visszavezetését (vagy vízhiányos területre történő átvezetését) szolgáló, műtárgyakból és tározókból álló árapasztó rendszert úgy kell kialakítani és működtetni, hogy az - az árvízvédelmi funkció biztosítása mellett, még a mértékadó árvízszint alatti árhullámok esetében is - hasznosítható legyen az agrár-környezetgazdálkodási, a klímavédelmi és a Tisza-völgy fejlesztésével kapcsolatos programokban előirányzott célok megvalósítása, valamint a természetes élőhelyek fenntartása és gyarapítása során. A tározókban és a hozzájuk kapcsolódó tájgazdálkodási mintaterületeken biztosítani kell - megfelelő vízhozam esetén - az évenkénti, rendszeres sekélyvízű elöntés lehetőségét.”

41. A jogalkotó a VTT-törvényben ugyanis azért zárta ki az állami támogatás és a kártalanítás lehetőségét a 7. § (1) bekezdés a)-c) szerinti kultúrák vonatkozásában, mert nem kívánja ösztönözni komoly tőkebefektetéssel és rendszeres, nagy ráfordítással járó intenzív művelési módok fenntartását vagy meghonosítását a várhatóan rendszeres, évenkénti vagy eseti elöntésben részesülő területeken.

42. A 7. § (1) bekezdés a)-c)-ben felsorolt kultúrák rendre olyan művelési módok, melyek az elöntést nem viselik, kárt tehet bennük, tehát elöntés esetén szinte biztosra vehető a magas kártérítési igény. A gyepfeltöres ugyancsak nemkívánatos tevékenység, mert az ezzel létrehozott szántó vagy ültetvény rendszerint szintén rosszabbul tűri az elöntést, mint a gyep.

43. A T/11028. javaslat szerinti változtatás révén költségvetési és EU-s források bevonásával ösztönöznék a tározók területén e sérülékeny kultúrák fenntartását; ahelyett, hogy az állami támogatás és a kártalanítás elmaradásával arra ösztönöznék a gazdálkodókat,

hogy a tájhasználatváltás lehetőségeit vegyék fontolóra – extenzív kultúrák meghonosítását, melyek kevésbé érzékenyek vagy éppen igénylik az előntést.

44. A tározók területén az előkészítő szakmai anyagok szerint olyan tájhasználat lenne kívánatos, mely igazodik a terület domborzati, ökológiai, éghajlati, talajadottságaihoz, a lehetséges vízpótláshoz, előntéshez. Ennek megfelelően uralkodóvá kellene, hogy váljon a mozaikos tájszerkezet, melyben több hely jutna természetközeli vizes élőhelyeknek, illetve extenzív mezőgazdasági művelési módoknak. Utóbbiak közé sorolhatók a gyepek legeltetéses hasznosítása, szórványgyümölcsösök, gyümölcsények. Az intenzív szántóföldek területi arányát, illetve a műtrágya- és vegyszerhasználatot radikálisan csökkenteni kellene a tározók területén. Ezt ösztönöznék többek között az agrár-környezetgazdálkodási támogatások.
45. A T/11028. sz. törvényjavaslat 6. § (2) szerinti változtatás környezetvédelmi, költségvetési és árvízvédelmi szempontból is aggályos:
46. **Környezetvédelmi szempontból:** a 7. § (1) bekezdés a)-c)-ben felsorolt kultúrák komoly műtrágya-, illetve növényvédőszer-felhasználást feltételeznek. A d) pontban említett gyepfeltörést feltehetően szántóművelés vagy ültetvénytelepítés követi, így várhatóan az a)-c) alatt felsorolt művelési lehetőségek, beruházások valamelyike valósul meg. Elöntés esetén a területre kijuttatott növényvédőszer kontrollálatlanul elsodródhat, amellyel károsodást okozhat más gazdálkodók területein is, valamint a tározó területére eső védett és Natura 2000-res területeken is. A különböző vegyszerek keveredése a tározóban lévő vízben előre nem jelezhető környezetvédelmi és egészségügyi kockázatokat vet fel.
47. A kimosott műtrágyák az előntéssel közvetlenül bekerülhetnek a tározón belüli felszíni vizekbe, illetve olyan területekre is eljuthatnak, ahol megjelenésüket ki kellene zárni (pl. védett területek, magas természeti értékű területek, biogazdálkodással érintett területek). Az elsodródás veszélyeztetheti a vizek mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezéssel szembeni védelméről szóló 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet betartását a tározóterületeken.
48. A műtrágyák és vegyszerek ellenőrizhetetlen kimosódásából és elsodródásából adódó károk egy része a védett és magas természeti értékű területeken vagy biogazdálkodással érintett területeken olyan károsodást is okozhat, ami anyagi kártérítéssel nem helyreállítható. Az ilyen károkozás kockázatát minden eszközzel ki kell zárni. A károkozás kockázatának fenntartását állami és EU-s támogatások révén ösztönözni elfogadhatatlan.
49. Az intenzív kultúrák fenntartásának támogatásával a tájhasználat-váltásban kétszeresen is ellenérdekeltté válnának a gazdálkodók. Egyrészt, mivel az intenzív kultúrák fenntartására is lehet támogatást kapni. Másrészt, ha mégis megvalósítanának egy természetesebb közelebbi művelési módot, akkor is fennállna annak a veszélye, hogy mások vegyszer, illetve műtrágyaterhelése károsítja.
50. **Költségvetési szempontból:** A rendszeres vagy eseti előntéssel érintett területeken olyan nagy ráfordításokkal járó intenzív kultúrák telepítését, fenntartását támogatná az állam, melyek környezetvédelmi szempontból jelenleg is nagyobb terhelést okoznak, mint az extenzív kultúrák, így közvetett, negatív társadalmi, költségvetési hatásuk (az

egészségügyi, környezetvédelmi problémák kezelésének igénye) előntés nélkül is magasabb.

51. Ezen túlmenően, előntés esetén jóval magasabb kártalanítási igény merülhet fel, mint, ha a vizet jobban tűrő, extenzív kultúrákat tartanak fenn a tározó területén. A törvénymódosítási javaslat szerint a várható kártalanítási összegeket mintegy 30%-kal emelheti meg, ha a 7. § (1) bekezdés szerinti kultúrák telepítésének, fenntartásának állami támogatását engedélyezik a tározóterületeken. A hazai költségvetést érintő megszorítások és a konvergenciaprogram miatt a következő években is várhatóan tartósan feszes költségvetési tervezés miatt ez a javaslat nem elfogadható, az állami források pazarlását valósítja meg a tározóterületen ésszerűtlen művelés támogatásával.
52. A módosító indítvány logikailag is inkoherens, ugyanis a (2) bekezdésben meghatározott korlátozásokat továbbra is fenntartaná. („Az árvízi tározó területén nem lehet: a) építési engedélyköteles tevékenységet folytatni, b) a vízügyi hatóság engedélye nélkül a terepviszonyokat megváltoztató feltöltést, mélyítést végezni.”)
53. **Árvízvédelmi szempontból:** A tározók üzemeltetésének rendje egyelőre nem ismert. Ugyanakkor nem kizárható, hogy a várható kártalanítás nagysága is szerepet fog játszani a tározók árvízvédelmi célú használatában, a beeresztő műtárgyak megnyitásában. Ha magasabb a várható kártalanítás összege, az üzemeltető várhatóan az árvízvédelmi célú igénybevételt, illetve a rendszeres sekélyvízi előntést is igyekszik elkerülni a legutolsó pillanatig. Ez éppen a VTT árvízvédelmi céljaival ellentétes.
54. A törvényjavaslat Részletes indokolása szerint: „A beruházások támogatás nélküli megvalósítása esetén komoly gazdasági hátrány éri a VTT területen gazdálkodókat, tekintve, hogy hazai, illetve uniós forrás nélkül, teljes mértékben önerőből kellene kivitelezni a szükséges beruházásokat, mely a tőkehiányos mezőgazdaságban egyéb területeken is csak elvétve valósul meg.” Megjegyzendő, hogy a jogalkotó szándéka éppen ez volt a VTT-törvény 7. § megalkotásakor, nevezetesen az, hogy a létesítés és fenntartás támogatásának hiányával – a fentiekben felsorolt okok miatt – a gazdálkodókat arra ösztönözze, hogy az ott nem kívánatos művelési módokat ne a tározó területén valósítsák meg.
55. A VTT-törvény 9. § (3) szerint „Ha a 7. §-ban meghatározott korlátozás az ingatlan rendeltetésszerű használatát megszünteti vagy jelentős mértékben akadályozza, a tulajdonos az ingatlan megvásárlását, illetőleg kisajátítását a beruházótól kérheti. Ebben az esetben a tulajdonost az egyszeri térítés nem illeti meg.” Ez a tározó területén gazdálkodók számára megfelelő ellentételezés a támogatási lehetőségek hiányáért.
- 56. A fentiek értelmében megfontolandónak tartom a 6. § (2) bekezdés törlését a törvényjavaslatból.**

V. Intézkedés

57. A Biztos felhívja az Országgyűlés, különösen a Környezetvédelmi Bizottság figyelmét a fentiekben megfogalmazott észrevételekre, egyben javasolja ezek mérlegelését a törvényjavaslatról alkotandó döntések meghozatalánál.

VI. A vizsgálat folytatása

58. A panaszban érintett jogszabálmódosítási folyamat megindulása miatt a vizsgálat e részében a fenti intézkedést tettük. Ugyanakkor a panasz a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése módosulásának és végrehajtásának tágabb összefüggéseit is érintette, emiatt az ügyben a vizsgálatunkat folytatni kell.
59. A Biztos adatokat kér be a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztériumtól, illetve a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumtól, illetve megbeszéléseket kezdeményez e tárcákkal a vizsgálat tárgyát képező panasz – jelen állásfoglalásban nem érintett – kérdéseinek kivizsgálására.
60. A tényállás teljes feltárását követően a Biztos az említett tárcákkal, a panaszossal, illetőleg szükség szerint egyéb szakmai és érdekképviselői szervekkel folytatott egyeztetések alapján javaslatot tesz majd arra, hogy a VTT komplex megvalósítása érdekében milyen intézkedéseket kell tenni.

Budapest, 2009. november 2.

Dr. Fülöp Sándor
A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa